

DE PROBLEMATIEK VAN DE CALCULATIE VAN RENTE EN BELASTING IN DE KOSTPRIJS

door

H. H. M. FOPPE.

Herlezing van het artikel van Professor A. M. van Rietschoten „de Rente in de Kostprijs” in het novembernummer 1958 van het maandblad voor accountancy en bedrijfshuishoudkunde, heeft mij aanleiding gegeven dit probleem nog eens op te vatten, omdat, voor zover ik heb kunnen nagaan, dit belangwekkende onderwerp nog niet de aandacht heeft getrokken, die het wegens zijn actualiteit verdient.

Als uitgangspunt mag worden gesteld, dat er weinig misverstand en welhaast communis opinio bestaat ten aanzien van de vraag of rente in de kostprijs dient te worden gecalculeerd. Dat wil zeggen, dat bedrijfseconomische opvattingen in de praktijk en in theorie, elkaar dekken wat betreft de betaalde rente over vreemd vermogen van langdurige of kortstondige aard. Ten aanzien echter van te calculeren rente over eigen vermogen heerst nog meningsverschil, terwijl de fiscale autoriteiten tot heden toe weigeren de rente over eigen vermogen als fiscale lastenpost te aanvaarden. Voor de ondernemer-eigenaar, firmant of beherend vennoot heeft dit praktisch geen gevolg. De gecalculeerde rente over eigen vermogen in bedrijf zou immers weer terugvloeien in zijn privé vermogen en voor hetzelfde bedrag een bate met zich mede brengen. Voor de rechtspersonen, die rente over eigen vermogen — hoewel naar wij zullen zien in verschillende vorm — moeten opbrengen, is dit verschil er wel degelijk en splitsing tussen primaire beloning voor eigen vermogen en het resterende deel als ondernemersinkomen is naar mijn overtuiging zeker op haar plaats.

De rente die een debiteur moet betalen voor het aantrekken van langdurig vreemd vermogen, nadat hij uiteraard zijn „markt” zorgvuldig heeft onderzocht, resp. heeft doen onderzoeken, zal hij dienen te beschouwen als een noodzakelijk offer, als kosten derhalve. En deze kosten behoren in de kostprijs zonder meer thuis. Het is een kostenfactor die, zoals gezegd, ook door de fiscus als lastenpost wordt geaccepteerd.

Alvorens nu na te gaan, hoe het standpunt ten aanzien van eigen vermogen zou dienen te zijn, wordt er aan herinnerd hoe de financiële praktijk — overigens op theoretische gronden — ten deze pleegt te handelen.

Analoog met de beginselen van de leer van de kostprijs wordt de rente in de kostprijs gecalculeerd door deze te berekenen op elke component, die bij de financiering rationeel gebonden wordt. De opbouw van de kostprijs impliceert dan berekening van rente in elke kostprijscomponent. Alle kostprijsfactoren binden financiële middelen en als dimensie daarvan óók rente. Zo zullen dus alle activa automatisch moeten leiden tot ingecalculeerde rente: onroerend goed en apparatuur in de ruimste zin via de afschrijvingsquoten, voorraden van alle categoriën via de terugslag daarvan in de kostprijs en konsekwent doorredenerende ook de vorderingen en zelfs de liquide middelen. De rentedimensie hiervan behoort eveneens in de integrale kostprijs thuis, in de opbouw waarvan zowel de specifieke bedragen der rationeel gebonden middelen als ook de looptijd en de rentefactor zal moeten worden teruggevonden.

Welk rentepercentage zal dit nu moeten zijn? Ongeacht de hoogte waartoe wij zullen komen, zal hier slechts sprake kunnen of mogen zijn van één gewogen gemiddeld percentage, berekend over de aangetrokken vermogenscomponenten of m.a.w. de te calculeren rentevoet over de gebonden kostprijscomponenten, moet grosso modo gelijk zijn aan de verschuldigde rentevoet over de aangetrokken vermogensdelen. Velen zal dit onlogisch voorkomen. Waarom zou men het onroerend goed niet (via de afschrijvingsquoten) belasten tegen de rente, waartegen een eventuele hypotheek is opgenomen? Waarom de installatie niet tegen het tarief van de lening, voor de financiering daarvan afgesloten? Waarom de vorderingen niet tegen de rentevoet van het bankcrediet waartegenover de vorderingen tot zekerheid zijn gecedeerd? Ongeacht het feit, dat de te financieren bedragen per categorie en de daartegenover opgenomen leningen veelal niet gelijk zijn en praktisch nimmer gelijk blijven, kan men deze deelfinancieringen binnen het kader van de totale financieringsstructuur niet op een dergelijke wijze verbijzonderen. Enige voorbeelden mogen dit duidelijk maken:

- 1) Het onroerend goed van een naamloze vennootschap is onbelast. Noodzakelijke uitbreiding van het vlottend actief maakt op haar beurt uitbreiding van het vreemd vermogen gewenst. Men besluit nu tot het bezwaren van het tot op heden toe onbelaste onroerend goed. Wanneer men de ingecalculeerde rente zou willen verbijzonderen zou er meer reden zijn de betaalde rente op de hypotheek te beschouwen als belastbaar aan de Voorraden o.d. Immers voor de financiering daarvan werd de hypotheek opgenomen.
- 2) Bedrijfsapparatuur moet worden aangeschaft. Men heeft de keuze tussen een specifiek machinecrediet op lange termijn en pe-

riodieke aflossingen of verhoging van het normale bankcrediet, waartegen uitsluitend dekking in de vorm van voorraden of cessie van debiteuren is gegeven. Dekkingsmiddelen van deze aard zijn nog ruimschoots aanwezig. Indien wij het laatste zouden kiezen, mede omdat wordt aangenomen, dat door winstinhouding het verhoogde crediet weer spoedig tot het oorspronkelijke lagere bedrag zal kunnen dalen, moet dan de bedrijfsapparatuur worden belast met de rentevoet die voor bankcrediet is verschuldigd, waarvoor vlottende activa tot dekking zijn verschaft?

Hier komt men, evenals bij het eerste voorbeeld, tot innerlijke tegenstellingen, die uitsluitend arbitrair kunnen worden opgelost en waarbij logica en causale verband niet zelden zoek zijn. Deze voorbeelden, en de praktijk kan er vele noemen, wijzen er op, dat de specifieke verbijzondering dient te worden verworpen en in de plaats daarvan het gewogen gemiddelde van alle vermogen dient te worden gesteld. Overigens zouden complicaties bij de berekening van de integrale kostprijs ontstaan, indien bepaalde componenten met variërende percentages zouden worden belast.

Bij het stellen van de eis, dat het gewogen gemiddelde van de rente op alle vermogenscomponenten moet worden bepaald zullen wij ook het eigen nominale kapitaal met een percentage moeten belonen en wel het percentage dat nodig is om bij de koersvorming tot de paristand te leiden. Immers de vermogensverstrekker eist deze beloning als kapitaalrente en is niet bereid het vermogen af te staan zonder dat er redelijke kans aanwezig wordt geacht, dat een dergelijke reële rente als primaire beloning zal kunnen worden voldaan, althans na redelijke aanlooperperiode. Wat hij als risicopremie beschouwt is aan deze beloning onverbrekkelijk verbonden en wordt door het bedrijf als bedrijfslast ondervonden. Dat heden ten dage bij publieke vennootschappen deze primaire rente zo zeer gedrukt wordt, dat zij zelfs belangrijk onder de beloning van langdurig vreemd vermogen daalt, houdt verband met de groeiverwachtingen welke echter zelden in belangrijke mate spreken bij jonge, nieuw opgerichte vennootschappen, welke voor ons probleem de meest relevante zijn.

Bij de bepaling van het door ons te zoeken gewogen gemiddelde krijgt men dus de volgende gegevens te bepalen:

- a) de z.g. primaire rente op aandelenkapitaal, nodig om pariwaarde te wettigen.
- b) de gevormde reserves en voorzieningen aan de creditzijde der balans: deze dragen principieel geen rente. Mede met deze bedragen wordt in latere jaren het superdividend verdiend.

Deze invloed is zo belangrijk, dat men dikwijls tot volkomen „normale”, zelfs klaarblijkelijk te lage beloningen op het vermogen komt, indien men bij zijn berekeningen het bestaan van deze reserves, c.s. mede betreft.

c) voorzieningen, principieel geen rente. Zij vertegenwoordigen tijdelijk renteloos vermogen.

Opmerking: De bedragen sub b) en c) worden dus wel bij de berekening betrokken maar tegen nul procent. De stille reserves ontstaan door „understatement” van het actief kunnen worden genormaliseerd via herwaardering, waardoor zij bij de weging eveneens een rol gaan spelen.

d) crediteuren: principieel geen rente, behalve wanneer deze is bedongen.

e) kostencrediteuren: dito.

f) langdurige leningen, de hierbij behorende percentages.

g) bankcrediet, de hiervoor geldende „bruto” conditie, dus inclusief crediet- en omzetprovisies.

Tenslotte blijft de vraag te beantwoorden van de noodzaak van het al dan niet incalculeren van de verschuldigde belasting. Wat heffingen als betaalde invoerrechten en omzetbelasting betreft is er geen vraagstuk: deze belastingen, die men kostprijsverhogende belastingen noemt, behoren integraal in de kostprijs te worden verwerkt.

Traditioneel wordt de belasting naar de winst als een uitdeling gezien van niet kostprijsverhogende aard.

Men kan zich afvragen of deze stelling in haar algemeenheid onder alle omstandigheden juist is. De oprichters van een nieuwe naamloze vennootschap zullen in de wetenschap, dat de verschaffers van het aandelenkapitaal van de n.v. een redelijk primair dividend verwachten, hetwelk hun niet zelden categorisch in uitzicht is gesteld, bij hun financiële planning er naar streven een zodanig resultaat te bereiken, dat deze toezegging kan worden gehonoreerd. Dit zal bij het huidige tarief van de vennootschapsbelasting er toe leiden, dat vóór belasting globaal het dubbele moet worden verdiend, ongeacht het aandeel van overige statutaire winstgerechtigden. En om dit resultaat te bereiken zal men in de sector van kosten en opbrengsten *al het mogelijke* doen. Doorredenerende komt men dan tot de conclusie, dat een kostprijsverhogend effect niet uitgesloten moet worden geacht, omdat, ter bereiking van het gestelde doel, op de bruto-ontvangsten (niet slechts in kwantitatieve zin, maar ook in die van hogere prijzen) invloed zal kunnen worden

uitgeoefend, uiteraard binnen de grenzen, die de markt der verhandelde artikelen zal toestaan: „as far as the traffic can bear”.

Ik meen op grond van het bovenstaande, dat bij de calculatie met de „rente” over eigen vermogen, maar ook met de daardoor veroorzaakte belasting moet worden rekening gehouden, waarbij men zich zal dienen te beperken tot het dividend, dat de vermogensverschaffer eist om pariwaarde van zijn aandeel te wettigen alsmede de over dit dividend verschuldigde belasting, die men als verlengstuk van het primaire dividend moet zien. De bedoelde belasting is van dit dividenddeel niet los te zien. Nu het belastingtarief van de uitgedeelde winsten zal worden verlaagd zal dit analoge verlaging van het belastingbedrag met zich mede brengen. De hier genoemde tariefsverlaging is, naar wij mogen hopen, een eerste schrede op de weg, die nog moet worden afgelegd, totdat is voldaan aan de naar mijn overtuiging redelijke en logische eis tot vrijstelling in de Vennootschapssfeer van een primair dividend (in de zin zoals in het bovenstaande bepleit en *niet* als rente van z.g. goudgerande waarden).

Professor Van Rietschoten heeft het probleem van de berekening van de rente in de kostprijs in het bovenaangehaalde artikel ter discussie gesteld. Ik meen mede op grond van het bovenstaande de problematiek positief te mogen benaderen, in tegenstelling met de andere scribenten in het M.A.B., die vooral ten aanzien van de berekening van de gevolgen van de vennootschapsbelasting negatief staan. Ik heb hier het oog op de responsies van de Heren R. de Koning, W. G. Brugge en C. B. A. Kramers (M.A.B. 1959). Voor diegenen, die in de algemene problematiek van de rente van eigen vermogen in de kostprijs belang stellen, moge ik verwijzen naar het preadvies van Professor M. J. H. Smeets voor de Vereniging van Staathuishoudkunde 1953 en de Tilburgse dissertatie van Dr. A. C. J. Nouwens: Beschouwingen ten aanzien van de overdracht van belastingen (1956).